

УДК 159.907 – 355.34

І.В. Воробйова

Академія внутрішніх військ МВС України, Харків

ОСНОВНІ ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ПРЕСТИЖ ПРОФЕСІЇ СПІВРОБІТНИКА СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ

У статті розглядається проблема престижу професії співробітника сил охорони правопорядку. Наведено результати вивчення чинників, що впливають на формування престижу професії співробітника сил охорони правопорядку, які отримано за допомогою анкетування. Виокремлено роль психологічних факторів у формування престижу професії співробітника сил охорони правопорядку.

Ключові слова: престиж професії, співробітник сил охорони правопорядку, соціальні чинники, психологічні чинники.

Вступ

Постановка проблеми. Інтенсивне реформування силових структур та ускладнення їх діяльності, що спостерігається сьогодні в Україні, потребує вирішення нових управлінських питань, розробки нових напрямків, що визначають та забезпечують успішність виконання службово-бойової діяльності. Одним із таких напрямків являється підвищення престижу професії співробітника сил охорони правопорядку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Престиж, як складне та багатогранне соціально-психологічне явище, представляє собою міру визнання суспільством заслуг індивіду, групи або соціального інституту; результат співвідношення соціально значущих характеристик суб'єкту зі шкалою цінностей, які склалися у даному суспільстві. На теперішній час існує низка напрямків до визначення природи престижу та престижних оцінок.

Необхідно відзначити той факт, що проблема престижу достатньо детально розроблена у соціологічній науці. Тому більшість досліджень, що спрямовані на вивчення престижу проводяться у межах соціологічного підходу.

У соціології найбільш суттєвими являються стратифікаційний та аксіологічний напрямки. У рамках теорії соціальної стратифікації престиж розглядається як міра соціального статусу та підґрунтя для розподілу суспільства на страти. У даному напрямку зарубіжними дослідниками проводились емпіричні вимірювання показників рангу положення та престижу, передумови існування, принципи функціонування феномену престижу. Аксіологічний напрямок визначає ціннісну природу престижу, його здатність оцінювати та ранжувати об'єкти у співвідношенні з їх соціальною значущістю. Вітчизняними соціологами було введено поняття “престиж професії” та вивчалась ієрархія престижу та привабливості різноманітних сфер діяльності (С.А. Войтович, І.М. Попова, М.Х. Титма).

У політології підкреслюється компенсаторна природа престижу і розглядається він як прагнення до влади, контролю над подіями та людьми (А.Джордж, Г.Лассуелл та інші).

З точки зору представників філософської науки, прагнення до престижу являється рух від “Я-реального” до “Я-ідеального”, бажання самореалізуватися, змінити свій спосіб життя або прилучитися до суб'єктивно бажаного положення (через придбання символів престижу). Досягнення престижу пов'язано із конкретними зусиллями та із діяльністю, що створює та змінює, одним із чинників якої являється високий рівень суб'єктивності (усвідомлювання, рефлексія суб'єктом своїх потреб, інтересів, реального потенціалу).

У психологічній науці престиж розглядається представниками психодинамічного, гуманістичного та мотиваційного підходів. Психодинамічний підхід констатує факт прагнення до престижу як компенсацію почуття неповноцінності (З. Фрейд, А. Адлер та інші). У рамках гуманістичного підходу престиж розглядають через призму поваги, при цьому стверджується, що не існує престижу без поваги та поваги без престижу (А. Маслоу, К. Роджерс). З точки зору мотиваційного підходу престиж вивчається у контексті мотивації досягнення (Д. Роттер, Х. Хекхаузен).

Таким чином, беручи до уваги усі існуючі напрямки до визначення престижу, можна виділити дві основні точки зору:

– престиж являється інтегральною оцінкою, що синтезує всі цінності, які приписуються суспільством даному об'єкту;

– престиж – це спосіб морального винагородження у вигляді суспільного визнання, авторитету, уваги, якими користується об'єкт у суспільстві (індивід, група чи соціальний інститут).

Проте, престиж – це не тільки результат суспільної оцінки, він може виступати і як самостійне психологічне утворення, що функціонує у вигляді усвідомлення особистістю своїх потреб, мотивів,

інтересів та можливостей соціальних об'єктів для їх задоволення. Престижні оцінки представляють собою складний та суперечний механізм індивідуальних та групових оцінок. Найбільш важливими складовими такого механізму являються наступні:

1. Оцінки об'єкту престижування суспільними інститутами, групами, стратами. Такі оцінки базуються на значущості та перспективності соціальних об'єктів. Вони можуть бути як матеріальними (заробітна плата, премії) так і моральними (повага).

2. Оцінки об'єкта окремими індивідами. З одного боку, індивіди оцінюють соціальні об'єкти з точки зору їх суспільної значущості, тобто враховують моральну та матеріальну цінність, – все це складає предмет поваги. З іншого боку, індивіди оцінюють те, як та наскільки соціальний об'єкт здатен задовольнити їх актуальні потреби, – все це складає предмет атракції. Таким чином, атракція та повага являються джерелом індивідуальних престижних оцінок. В системі із суспільними оцінками вони утворюють престиж.

Таким чином, престиж професії співробітника сил охорони правопорядку у загальному вигляді можна визначити як порівняльну оцінку суспільством в цілому й окремих його членів соціально-психологічної значущості та необхідності інституту МВС, його діяльності, статусу та реального положення правоохоронців у суспільстві.

Мета статті. З метою вивчення престижу професії співробітника сил охорони правопорядку, а також визначення деяких аспектів формування престижу цієї професії у сучасному українському суспільстві, було проведено дослідження.

Для дослідження основних чинників, що впливають на престиж професії співробітника сил охорони правопорядку було використано анкетування, в якому взяли участь 200 чоловік. Групу респондентів склали цивільні особи, які мають вищу або незакінчену вищу освіту у віці від 17 до 54 років, із яких 116 жінок та 84 чоловіка.

Виклад основного матеріалу дослідження

Отримані анкетні дані показали, що 10,5% опитаних респондентів вважають більшість співробітників сил охорони правопорядку малопримними людьми, а 89,5% вважають, що серед співробітників є різні люди, тобто культурні співчутливі, компетентні та навпаки. Слід зазначити, що ніхто із респондентів не вважає правоохоронців гарними, примними людьми. Проте, важливо відзначити, що 96,5% респондентів думають, що професія співробітника сил охорони правопорядку являється престижною в українському суспільстві. Для того, щоб з'ясувати деякі змістові особливості цього явища, необхідно виявити, які фак-

тори впливають на престиж професії співробітника сил охорони правопорядку.

Так, із запропонованих 16 чинників найбільш впливовими на престиж даної професії на думку респондентів виявились:

- вміння спілкуватися із людьми (98,5%);
- відношення співробітників сил охорони правопорядку до своєї професії та до своїх колег (97,5%);
- особистісні якості співробітників (95,5%);
- високий рівень освіти (95,0%);
- можливість фізичного самовдосконалення, саморозвитку, підтвердження як особистості (94,5%);
- можливість працевлаштування після закінчення навчання, відставки або звільнення (94,5%);
- відношення співробітників сил охорони правопорядку до населення (94,0%);

Для найбільш детального порівняльного аналізу розраховано середні показники кожного із 16 чинників. Отримані результати було занесено до табл. 1, де чинники, що впливають на престиж професії правоохоронця розташовані у зменшувальному за значущістю порядку, тобто від найбільш до найменш впливового.

Таблиця 1

Середні показники чинників, що впливають на престиж професії співробітника сил охорони правопорядку ($x_{\text{ср.}}$)

№	Чинники, що впливають на престиж професії правоохоронця	$x_{\text{ср.}}$
1	2	3
1	Вміння спілкуватися із людьми	1,91
2	Особистісні якості співробітників (компетентність, високий інтелект, рішучість, сміливість)	1,86
3	Відношення співробітників сил охорони правопорядку до населення	1,82
4	Високий рівень освіти	1,79
5	Відношення самих співробітників до своєї професії та до своїх колег	1,79
6	Можливість працевлаштування після закінчення навчання, відставки, звільнення	1,76
7	Морально-психологічна атмосфера у колективі співробітників	1,72
8	Можливість фізичного самовдосконалення, саморозвитку, підтвердження як особистості	1,45
9	Довіра населення та позитивне відношення до співробітників сил охорони правопорядку	1,43
10	Можливість мати "додатковий прибуток"	1,35

Закінчення табл. 1

1	2	3
11	Високе соціальне положення у суспільстві	1,26
12	Влада	1,15
13	Пільги	0,42
14	Вирішення житлової проблеми	0,05
15	Позитивне відношення найближчого сімейного оточення (мати, батько, дружина, чоловік та інші)	-0,03
16	Висока заробітна платня	-0,27

Як видно з табл. 1, на першому місці за впливом на престиж професії співробітника сил охорони правопорядку, з точки зору респондентів, знаходиться вміння спілкуватися із людьми та відповідно цей чинник має найвищий середній показник (1,91). На другому та третьому за впливовістю місцях розташовані особистісні якості (1,86) та відношення співробітників сил охорони правопорядку до населення (1,82) відповідно. Однакові середні показники мають такі чинники як високий рівень освіти та відношення самих співробітників сил охорони правопорядку до своєї професії та своїх колег (1,79). Останні за впливом три місця посідають такі чинники як можливість вирішення житлової проблеми завдяки службі в силових структурах (0,05), позитивне відношення найближчого сімейного оточення (-0,03) та висока заробітна платня співробітників сил охорони правопорядку (-0,27).

Висновки

Таким чином, низький рівень культури спілкування, особистісні якості співробітників сил охорони правопорядку такі, наприклад, як безтактовність, байдужість, агресивність, некомпетентність – чинять негативний вплив на престиж професії співро-

бітника сил охорони правопорядку. Отже, представникам даного типу професій треба на високому рівні володіти не тільки необхідним комплексом знань, умінь та навичок, а ще й спеціальним набором особистісних якостей, додержуватись специфічних норм поведінки, що регулюють відношення як усередині професійної групи, так і відношення, які спрямовані до інших людей. Все це має сприяти підвищенню професійного рівня, а також соціальної цінності та престижу професій сил охорони правопорядку.

Необхідно зазначити, що основні соціальні чинники, що впливають на престиж професії взагалі та співробітника сил охорони правопорядку зокрема, такі як влада, прибуток та рівень освіти відступають на другий план поряд із психологічними. Тому виникає необхідність у більш детальному дослідженні саме психологічних чинників формування престижу професії співробітника сил охорони правопорядку відповідними методами. Отримані результати можуть стати підґрунтям для розробки рекомендацій спрямованих на підвищення престижу професії співробітника сил охорони правопорядку.

Список літератури

1. Войтович С.А. Динамика престижа и привлекательности профессий / С.А. Войтович. – К.: Наук. думка, 1989. – 132 с.
2. Кармадонов О.А. Престиж и пафос как жизненные стратегии социоэкономической группы / О.А. Кармадонов // Социологические исследования. – 2001. – № 1. – С. 66-72.
3. Попова И.М. Престиж и привлекательность профессии / И.М. Попова, В.Б. Моин // Социологические исследования. – 1979. – № 3. – С. 83-90.

Надійшла до редколегії 16.11.2009

Рецензент: д-р військ. наук, проф. І.О. Кириченко, Академія внутрішніх військ МВС України, Харків.

ОСНОВНЫЕ ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА ПРЕСТИЖ ПРОФЕССИИ СОТРУДНИКА СИЛ ОХРАНЫ ПРАВОПОРЯДКА

И.В. Воробьева

В статье рассматривается проблема престижа профессии сотрудника сил охраны правопорядка. Приведены результаты изучения факторов, которые влияют на формирование престижа профессии сотрудника сил охраны правопорядка, которые получены с помощью анкетирования. Выделена роль психологических факторов в формировании престижа профессии сотрудника сил охраны правопорядка.

Ключевые слова: *престиж профессии, сотрудник сил охраны правопорядка, социальные факторы, психологические факторы.*

THE MAIN FACTORS AFFECTING THE PRESTIGE OF THE PROFESSION OFFICER OF THE SECURITY FORCES

I.V. Vorobyova

The problem of prestige of profession of employee of forces of guard of law and order is examined in the article. The results of study of factors, which influence on forming of prestige of profession of employee of forces guards of law and order, which are got by a questionnaire, are resulted. The role of psychological factors is selected in forming of prestige of profession of employee of forces of guard of law and order.

Keywords: *prestige of profession, employee of forces of guard of law and order, social factors, psychological factors.*